

Priloga: Rzd-01-21-00022-01

Datum: 2.6.2021

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00093**

Ime enote: **Bovški govor**

Sinonimi imena enote:

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **ustno izročilo in ljudsko slovstvo**

Podzvrsti:

narečja

Tipološka gesla:

govor

Kratek opis:

Bovški govor spada v obsoško narečje, govorijo ga od Predela in Vršiča preko Bovške kotline do Srpenice v porečju Soče. Zaradi geografskih danosti in zgodovinskih okoliščin so v govoru ohranjene številne arhaične posebnosti.

Opis:

Bovški govor govorijo od Predela in Vršiča preko Bovške kotline do Srpenice v porečju Soče in spada v obsoško narečje, ki je najsevernejše narečje primorske narečne skupine. Bovški govor na severu meji na koroško ziljsko narečje in na koroško-gorenjski kranjskogorski govor, na zahodu ga Kaninsko pogorje loči od rezijanskega narečja, na jugozahodu se stika s terskim in nadiškim narečjem, na jugovzhodu pa z rovtarskim tolminskim narečjem. Z izjemo kobariškega govora, ki se neposredno stika z bovškim zaradi odprtosti soške doline, ga od drugih okoliških govorov zemljepisno ločujejo visoke gore. Vendar pa ne smemo pozabiti vpliva trgovskih povezav v preteklosti, ki so potekale čez prelaz Vršič v Kranjsko Goro, čez Predel v Ziljsko in Kanalsko dolino ter čez Učjo v Rezijo ter Tersko dolino in Benečijo. Slovanska jezikovna osnova je zaradi geografske bližine vpijala vplive romanskih jezikov, s severa pa so na Bovško prišle besede germanskega izvora. Območje je bilo namreč v preteklosti gospodarsko in upravno-politično navezano na Koroško, Gradec in Dunaj. Na razvoj in spreminjanje narečnega govora vplivajo tudi mobilnost prebivalstva, delovne migracije, priseljevanje ljudi od drugod, izobraževanje, javna občila in mnogi drugi dejavniki.

Nosilci bovškega govora so domačini na Bovškem. Znotraj bovškega govora je moč razlikovati tudi govore posameznih krajev. Predvsem na ravni besedišča so razlike celo med naselji v Bovški kotlini (Bovec, Čezsoča, Koritnica, Plužna), še bolj pa v od Bovca bolj oddaljenih vaseh; tako ima skoraj vsaka vas svojo besedo za npr. regrat: kojničarica, modec, poljska solata, žentivnica. Prav tako domačini zaznavajo razlike v slušnem vtisu in melodiji, čeprav so minimalne; govor v zgornjem toku Soče (Soča, Lepena, Trenta) ima za domačinovo uho opazno manj ukanja, v govoru Žage in Srpenice pa so nekateri samoglasniki ožji. Nedomačini govorca bovškega govora prepoznajo po značilni melodiji z zelo pogostim glasom u (ukanju), pogostem ponavljanju besede šie ali šiedə, ki lahko pomeni veznik (in, ter), prislov (potem in nato) ter členka (v pomenu kaj potem); morda sta najbolj prepoznavni narečni besedi kabi (seveda) in čuompa (krompir), čeravno slednjo

poznajo tudi v Ratečah in Kranjski Gori.

Bovški govor se ohranja predvsem ustno med starejšimi prebivalci in v družinah, v katerih sta oba starša domačina, v krogu prijateljev in v različnih socialnih in interesnih skupinah. V javnosti je navzoč na nekaterih kulturnih, turističnih in umetniških dogodkih (npr. folklorni večeri, dramske predstave lokalnih gledaliških skupin, glasbeni večeri in koncerti z lokalnimi glasbeniki, ki ustvarjajo v narečju). Zavest o dragocenosti in posebnosti govora ter učenje se spodbujata z nekaterimi dejavnostmi ustanov, kot so šola in muzeji ter Turistični podmladek OŠ Bovec, ki deluje pod okriljem Turističnega društva Bovec. Besedišče bovškega narečnega govora lahko zasledujemo v številnih domoznanskih publikacijah in člankih že od zadnje četrtine 19. stoletja, pozneje pa tudi v strokovnih in znanstvenih dialektoloških in folklorističnih objavah. Iz literature, ki jo je znameniti slovenski dialektolog Fran Ramovš uporabil v delu Dialekti (1935), je razvidno, da je za opis bovškega govora uporabljal slovarsko gradivo, ki ga je Fran Erjavec objavil v slovarski obliki v prispevkih Iz potne torbe med letoma 1879 in 1883 v Letopisu Matice Slovenske. Besedje bovškega govora je zbrala in objavila Barbara Ivančič Kutin v Slovarju bovškega govora (2007) in ga s tem trajno ohranila v pisni obliki. Bovški govor je predstavljen v stalni zbirki lokalnega muzeja Stergulčeva hiša v Bovcu, prav tako je izdelan zvočni vodnik Po pripovednem izročilu Bovca, v katerem je mogoče na določenih mestih poslušati pripovedi v bovškem narečnem govoru. Tri točke na območju Bovškega (Bovec, Log pod Mangartom in Trenta) so vključene v Slovenski lingvistični atlas, ki ga pripravlja dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

Datacija:

zadnja četrtina 19. stol. (omemba)

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **BOVEC (BOVEC)**

Opis lokacije:

Od Predela in Vršiča preko Bovške kotline do Srpenice v porečju Soče

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **388820** X: **133540**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev; posamezni nosilci se ne evidentirajo v registru

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00093.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

fejlih*

fejlih* || fē:jliħ priã. – točno (Bavšica); *priã fē:jliħ*
fejst || fē:jst priã. – 1. eksp. dober, pošten; *fē:jst dō:ã* > dobro, zaupanja vredno dekle; 2. močen, okrogel, debelešen; *fē:jst utrō:k*
fejst* || fē:jst priã. – močno | TSVK; IT fest
fejstinga* || fē:jstiŋga -e; -e ž – trdnjava
fejja* || fē:ja -e; -e ž – 1. pletena kapa (Bavšica); 2. pastirski klobuk (Soča)
fejnti* || fē:njã:tē -ã:m nedov. – 1. slabš. na drobno rezati; 2. mečkati
fešta* || fē:šta -e ž ed. – 1. zabava; 2. menstruacija | 2. gl. tudi marovd, marobe
feštinar* || fē:štɔn -ja; -jē m – gozdar | gl. tudi gojcar
feta* || fē:ta -e; -e ž – 1. rezina; *na fē:ta asō:kō:ã*; 2. kruh, ki se je med peko sesedel (Bavšica)
feterati* || fē:tã:rã:tē -ã:m nedov. – 1. slabš. mencati; *kej fē:tã:rã:tē tu riuoçh tu:ste*; 2. eksp. obotavljati se; *žē 'pou ùre fē:tã:rã:* | 2. gl. tudi obotavljati se; *žē 'pou ùre fē:tã:rã:*

je, nioatre nedlęçjeje, pãrte mo je imle, wōçjka naj grę
fitirati* || fē:tã:rã:tē -ã:m nedov. – dajati v najem
fitnica* || fē:tã:nca -e; -e ž – podnajemnica
fitnik* || fē:tã:nk -a; -e m – podnajemnik | IT fižol gl. bob
flahtelj* || flã:htelj -na; -nē m – trak iz blaga (Bavšica)
flajda* || flã:jda -e; -e ž – 1. domača halja; 2. slaba opletajoče, preveliko oblačilo
flajster* || flã:jstãr -ja; -jē m – oblič | Piet. flaster; gl. tudi čerot
flanca* || flã:nca -e; -e ž – sadika | KKJ, PW
flancati gl. štravba
flancati* || flã:nçã:tē -ã:m nedov. – vzgajati sadike, jih saditi, presajati; *riuože, sglã:to flã:nçã:tē*
flankirati || flę:kjã:rã:tē -ã:m nedov. – eksp. pohajkovati, potepati se; *çjęç dã:n žię flę:kjãrã*
flaška || flã:ška -e; -e ž – steklenica | KKJ
flaškon || flę:škõn -ã; -e m – velika opletena

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Tolminski muzej**

Strokovna področja:

jezikoslovje, etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Bovški govor je osnovno »orodje«, s katerim ustno komunicirajo domačini na Bovškem tako na ravni vsakdanjega govora kot tudi pri prenašanju bogatega besednega izročila (slovstvene folklore), ki je umetnostna zvrst govornega jezika. Zaradi spremenjenega načina življenja, migracij, globalizacije in drugih vplivov je bovški govor danes bolj kot kadarkoli prej podvržen hitremu spreminjanju in odmiranju arhaičnih prvin v narečnem jezikovnem sistemu in besedišču. Tega se zavedajo nekateri posamezniki in skupine, ki poskušajo ohranjati jezikovno bogastvo v dokumentirani obliki (z zapisi, slovar) in ga občasno v živi besedi predstaviti domačinom in obiskovalcem. Za dolgoročni obstanek bovškega narečnega govora bo treba še bolj načrtno negovati in spodbujati zavedanje o vrednosti tovrstne dediščine. Bovški narečni govor in besedno izročilo sta pomemben del kulturne dediščine, ki sta se v sedanost prenesla od preteklih rodov in sta pomemben del lokalne kulturne identitete prebivalcev Bovškega. K temu bo pripomogel tudi vpis v register nesnovne dediščine.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **2.6.2021**

Št.: **Rzd-01-21-00022-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI